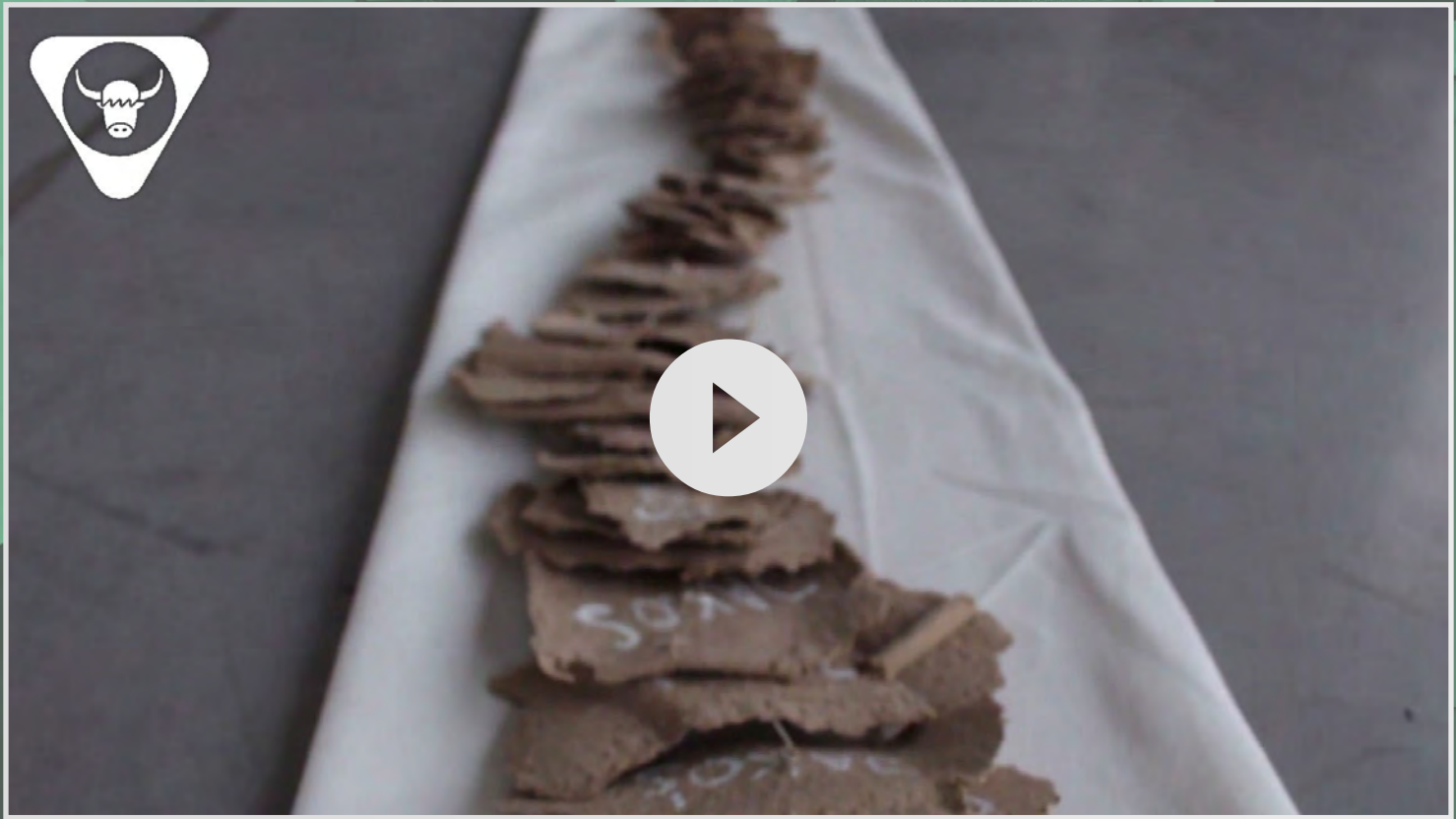

Jaka jakość?

Igranie (z) jakości(a) we współczesnej humanistyce

Podsumowanie IV Zlotu MBK

wideo: Sonia Sars [Sobiech]

muzyka: longzijun

 [youtube.com](https://www.youtube.com)

A photograph of a man and a woman in a hallway, overlaid with a green tint. The man is on the left, wearing a dark jacket and a scarf, looking towards the camera. The woman is on the right, wearing a dark dress and boots, looking towards the man. The hallway has a door in the background with a sign that says "ZENIA" and "Hello, today you have a day off".

Jaka jakość?

Igranie (z) jakością(a) we współczesnej humanistyce

IV Zlot Młodych Badaczy Kultury
17-18 marca 2016 r. we Wrocławiu

Centrum Sztuk Użytkowych.
Centrum Innowacyjności
Akademii Sztuk Pięknych
im. E. Gepperta
ul. Traugutta 19/21

Jaka jakość? Igranie (z) jakości(ą) we współczesnej humanistyce

pod redakcją
Michała Kasprzaka, Zofii Reznik, Celiny Strzeleckiej

wrzesień 2017 r.
wrocławskie Huby oraz
Przedmieścia Mikołajskie i Oławskie

Wydawnictwo

Redakcja:

Michał Kasprzak
Zofia Reznik
Celina Strzelecka

Recenzja:

dr hab. Stefan Bednarek
dr hab. Daria Milecka

Zdjęcia:

Jagoda Kozon, Zofia Reznik, Sonia Sobiech

Korekta:

Michał Kasprzak, Celina Strzelecka

Skład i edycja zdjęć:

Wojciech Bartosiewicz

spółdzielczy samwydaw pozłotowy

Współpraca wydawnicza:

Fundacja Wersja,
🌐 wersja.org, 🌐 facebook.com

Opublikowano na licencji

Creative Commons
CC BY-NC-SA 4.0

ISBN: 978-83-941523-4-5

wrocławskie Huby oraz Przedmieścia
Mikołajskie i Oławskie 2017 r.

Redakcja tomu dołożyła wszelkich starań,
by dotrzeć do wszystkich współuczestników
IV ZMBK, których twórczość zawarta została
w niniejszym tomie, niestety nie zawsze
było to możliwe. Wobec tego ze wszech
miar dążono do oddania dzieła w sposób
możliwie bezstronny.

Za pomoc w przygotowaniu publikacji
dziękujemy Tadeuszowi Mincerowi
z Fundacji na Rzecz Studiów Europejskich.

IV Złot Młodych Badaczy Kultury

z zagadnieniem przewodnim

Jaka jakość? Igranie (z) jakości(a) we współczesnej humanistyce

17-18 marca 2016 r. we Wrocławiu

Centrum Sztuk Użytkowych,
Centrum Innowacyjności,
ul. Traugutta 19-21, IV-V piętro,
Sala Audytoryjna z przyległościami

Strona internetowa:

🌐 zlotkultury.weebly.com, 🌐 facebook.com

Sprawstwo:

Doktoranckie Koło Naukowe przy Studiach
Nauk o Kulturze Uniwersytetu Wrocławskiego,
🌐 knokblog.wordpress.com (strona archiwalna),
🌐 facebook.com

Przewodzący IV zlotowi:

Michał Kasprzak, Zofia Reznik,
Celina Strzelecka, Agnieszka Wieszaczewska

Opieka naukowa: dr hab. Renata Tańczuk

Współpraca:

Katedra Mediacji Sztuki
Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu,
🌐 asp.wroc.pl, 🌐 facebook.com, 🌐 facebook.com

Opieka ze strony Katedry Mediacji Sztuki:

Marcin Mierzicki, Ewa Zarzycka
(Pracownia Otwarta), 🌐 facebook.com

Opieka rachunkowa:

Fundacja na Rzecz Studiów Europejskich FEPS
🌐 feps.pl, 🌐 facebook.com

Patronat:

Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej,
Instytut Historii Sztuki oraz Instytut
Kulturoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego

Fundacja na Rzecz Studiów Europejskich FEPS

Stowarzyszenie Badaczy Popkultury i Edukacji
Popkulturowej Trickster

Koło Naukowe Doktorantów
przy Studiach Nauk o Kulturze
Uniwersytetu Wrocławskiego

AKADEMIA SZTUK PIĘKNYCH
IM. EUGENIUSZA GEPPERTA
WE WROCŁAWIU

Uniwersytet
Wrocławski

Spis treści

- 1 Michał Kasprzak, Zofia Reznik**
*Wstęp, czyli dwugłós o w dwójnasób
pojmowanej jakości* 8
- 2 Ewa Zarzycka**
*Między sztuką a nauką.
Mój mąż profesor Nauk o Ziemi – mówi mi że...* 30
- 3 Antoni Płoszczyńiec**
*Czy wartość jest jakością?
Uwagi ontoaksjologiczne* 32
- 4** wystawa prac osób związanych
z **Katedrą Mediacji Sztuki**
Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu 43
- 5 Łukasz Michoń**
*O korzyściach płynących
z uznania człowieka kwantowego* 60
- 6 Robert Kuśmirowski**
wykład autotematyczny 77
- 7 Paula Wetyczko**
*Biografia naukowa jako literatura niepewna.
Życie, kultura, sztuka i antropologia* 80
- 8 Małgorzata Rzerzycha-Myśliwy**
ceramika użytkowa 97
- 9 Małgorzata Rzerzycha-Myśliwy**
*Szkoło i ceramika użytkowa.
Naczynia a jakość doświadczania jedzenia* 100
- 10 Paraperformance**
Pepsi Cola 116

11	Martyna Friedla <i>Projekt RE//MIX pytaniem o jakość dokumentowania performansu</i>	119
12	Marcin Mierzicki prace wideo	131
13	Agnieszka Kiejziewicz <i>Pojęcie jakości w badaniach filmoznawczych – kontrowersje wokół oceny sztuki filmowej</i>	133
14	OBRAZOWANIE dokumentacja warsztatu Roberta Kuśmirowskiego	144
15	Piotr Firych <i>Ocena jakości wydarzeń kulturalnych w Polsce. Czy sukces festiwalu można zmierzyć?</i>	151
16	EINAWOZARBO dokumentacja wystawy powarsztatowej	165
17	Celina Strzelecka <i>Wartość czasu jakościowego w antropologii kulturowej</i>	177
18	Anna Płotnicka <i>Jakość jako coś, czego nie widać, w kontekście relacji Artysta–Odbiorca</i>	192
19	Mać i Nać, Magdalena Kasprzak przepisy na dania zlotowe	194
	Skrócony program zlotu	203
	Wytyczne wydawnicze	207

Łukasz P. Michoń
Państwowe Pomaturalne Studium Kształcenia
Animatorów Kultury i Bibliotekarzy „SKiBA” we Wrocławiu

O korzyściach płynących z uznania człowieka kwantowego¹

Staraj się myśleć bez ograniczeń, a mów tak, jakbyś zwracał się do młodych mutantów².

Przyjdzie taki czas, że umysł ludzki, owiany twórczymi wizjami, stworzy nową naukę. Nauka ta odczyta świat na nowo. i stworzy nowe perspektywy umożliwiające samorealizację człowieka i jego podróży ku przeznaczeniu, które przekracza wszelkie materialistyczne kanony³.

A może tym początkiem szczęśliwej nici Ariadny będzie *Homo electronicus*?⁴

Jedną z najbardziej ekscytujących możliwości, przed którymi stoi każdy naukowiec reprezentujący dowolną dyscyplinę, jest odkrywanie nieznanego, poszerzając jednocześnie wiedzę o naturze rzeczywistości. Odkrywanie niewiadomych jest przywilejem długiej twórczej pracy, która wymaga od naukowca nieustannego powątpiewania w dotychczas zgromadzoną wiedzę specjalistyczną, poddając ją kolejnym próbom nowych teorii i kryjących się za nimi paradygmatów. Dzięki temu ćwiczeniu, które rozwija kreatywność, pojawia się zawsze szansa niespodziewanego odkrycia, w wyniku którego świat uczonego zazwyczaj przekształca się jakościowo i wzbogaca ilościowo zarówno za sprawą odkryć zasadniczo nowych faktów, jak i formułowania nowatorskich teorii – jak pisał Thomas S. Kuhn⁵. Z pewnością jedno z takich ćwiczeń, które jest w stanie poszerzyć świadomość antropologa, dotyczy próby wyobrażenia sobie człowieka osadzonego w świecie zjawisk kwantowych.

¹ Ilustracja audiowizualna artykułu znajduje się pod adresami: [📺 youtube.com](https://www.youtube.com) (wersja z napisami polskimi) oraz [📺 youtube.com](https://www.youtube.com) (wersja z napisami angielskimi)

² A. Jodorowsky, *Psychomagia*, przeł. Ł. Żyła, Warszawa 2012, s. 12.

³ H. Skolimowski, *Alchemia umysłu: Włodzimierz Sedlak na tle niektórych noblistów*, [w:] *Teoretyczne podstawy przyrodznawstwa – Bioelektroniczna koncepcja Włodzimierza Sedlaka*, red. M. Z. Pulina, S. Pytla, Sosnowiec 2006, s. 56–57.

⁴ W. Sedlak, *Homo electronicus*, Radom 2005, s. 20.

⁵ T. S. Kuhn, *Struktura rewolucji naukowych*, przeł. H. Ostromecka, Warszawa 2009, s. 27.

Słowo „quantum” oznacza tutaj pewną określoną ilość, porcję czegoś. W życiu codziennym przyzwyczailiśmy się do tego, że takie cechy przedmiotów, jak rozmiar, waga, kolor, temperatura, pole powierzchni i szybkość zmieniają się w sposób ciągły. Na przykład jabłka mają najrozmaitsze kształty, rozmiary i kolory, bez żadnej zauważalnej gradacji tych cech. W skali atomowej sytuacja wygląda zupełnie inaczej. Takie własności cząsteczek jak pęd, energia i spin często zmieniają się nie w sposób ciągły, lecz skokowo⁶.

Możemy zapytać, dlaczego nasza wyobraźnia antropologiczna powinna zwrócić się w stronę skokowych zmian specyficznych dla świata atomowego? Powtarzając za Michałem Hellerem, możemy uznać, że zrozumienie roli kwantowo-relatywistycznej rewolucji jest po prostu konieczne, jeśli interesuje nas intelektualne oblicze naszych czasów⁷. Warto także pamiętać o słowach Clifforda Geertza, który wyznał w *Zastanym świetle*, że odkrycie tak osobliwych faktów jak „niestałość zjawisk, pakiety falowe i zmiany orbity elektronów” odebrały antropologom zwyczajową pewność siebie⁸. Mistrz głębokiej analizy dodawał jednak otuchy młodym i ambitnym badaczom przypominając, że „antropologia zawsze zajmowała się obserwacją smoków, a nie ich udomowieniem, wybrzydzeniem się na nie czy pławieniem się w kadziach teorii”⁹.

Być może to właśnie specyficzna umiejętność obserwowania smoków spowodowała, że *duch w atomie* nigdy nie został całkowicie wyparty i nie zszedł do antropologicznego podziemia. Duch nowej nauki bywał obecny szczególnie w badaniach nad praktykami magicznymi¹⁰, wróżebnymi¹¹ czy teatralnymi¹². Wielu mistrzów – którzy zabierali się do zrozumienia problematyki oscylującego sacrum¹³ w dynamice procesów społecznych ujętych w ramy praktyk rytualnych¹⁴ i kryjącej się za nimi mito-logiki¹⁵ transformacji metafo-

⁶ *Duch w atomie. Dyskusja o paradoksach teorii kwantowej*, red. P.C.W. Davies, J. R. Brown, przeł. P. Amsterdamski, Warszawa 1996, s. 11.

⁷ M. Heller, *Elementy mechaniki kwantowej dla filozofów*, Kraków 2014, s. 15.

⁸ C. Geertz, *Zastane światło*, przeł. Z. Pucek, Kraków 2003, s. 87.

⁹ Tamże, s. 86.

¹⁰ E. de Martino, *Świat magiczny*, przeł. B. Nuzzo, Kraków 2011.

¹¹ H. Kuper, *Wróżbita i detektyw*, [w:] *Rytuał, dramat, święto, spektakl. Wstęp do teorii widowiska kulturowego*, red. J. MacAloon, przeł. K. Przyłuska-Urbanowicz, Warszawa 2009, s. 224-225.

¹² J.-M. Pradier, *Grotowski i nauka*, przeł. K. Woźniak, „Performer”, 1/2011, grotowski.com (20.2.2016 r.); J. Grotowski, *Ku teatrowi ubogiemu*, przeł. G. Ziółkowski, Wrocław 2007; M. Bartosiak, *Za pośrednictwem osób działających. Preliminaria kognitywnej antropologii teatru*, Łódź 2013.

¹³ R. Caillois, *Człowiek i sacrum*, przeł. A. Tatarkiewicz, E. Burska, Warszawa 2009; R. Girard, *Sacrum i przemoc*, przeł. M. i J. Plecińscy, Poznań 1993; A. van Gennep, *Obrzędy przejścia*, przeł. B. Biały, Warszawa 2006. Wszystkie wymienione w przypisie prace wprost lub w sposób zapośredniczony nawiązywały do problematyki „oscylacji sacrum”. Większość badań dotyczących rytuału, magii/religii ujętych w mito-logiczne ramy procesów społecznych związane są z tą problematyką.

¹⁴ V. Turner, *Gry społeczne, pola i metafory*, przeł. W. Usakiewicz, Kraków 2005; tenże, *Proces rytualny*, przeł. E. Dżurak, Warszawa 2010.

¹⁵ E. Leach, *Kultura i komunikacja*, przeł. M. Buchowski, Warszawa 2010.

ryczno-metonymicznych regulowanych specyficznymi zasadami – tym chętniej spoglądało w stronę struktur i rządzących nimi przekształceń możliwych do przedstawienia w modelach matematycznych¹⁶. Z pewnością to właśnie umiejętność dostrzegania struktury w logice wszelkiego rodzaju tekstów kultury, ujawniająca choćby częściowe i niepełne wzory¹⁷, prawidłowości charakterystyczne dla magicznego użycia rzeczy¹⁸ oraz towarzyszące im rytualne reguły, jest właśnie tym, co łączyć może badaczy kultury z matematykami i fizykami¹⁹. Takie podejście skutkuje odkryciem chociażby specyficznej geometrii mimetycznej opisanej przez Girarda, w której „[e]nergia jest prętność, mechanizmem *sacrum*, a społeczeństwo to system świętej przemocy”²⁰.

Dary z niczego?

„Ujrawszy piękno w jądrze naszego świata, nabraliśmy apetytu na więcej”²¹ – wyznał noblista i fizyk Frank Wilczek w *Pięknym pytaniu*, tłumacząc poetycko metodę natchnionego odkrywania głębokich struktur naszego świata. Jedną z takich prób, w kontekście badań antropologicznych dotyczących praktyk rytualnych, podjął Jean Duvignaud. W książce *Dar z niczego* pozwolił sobie na szczególnie inspirującą dla antropologów uwagę:

Jeśli wsłuchamy się w słowo nieoswojone [...] okaże się, że mamy do czynienia z przestrzenią pełną dziur i nieznanymi bezdrożami, że spotykamy się z rozproszonymi siłami, ośrodkami naładowanymi energią oraz labiryntami o różnym przebiegu [...]. Ludzie dzicy nie mogą znać wszechświata, który narodzi się pod wpływem ogólnej teorii względności. Stwierdźmy więc tylko, że z tego nieoswojonego świata bliżej do wizji implikowanej przez współczesną fizykę niż do systemu Galileusza albo Kartezjańskiego, gdzie kosmos utożsamia się z maszyną, a przestrzeń uważa za płaską i jednolitą. A może przez wieki wędrowaliśmy po bezdrożach i dopiero teraz, powracając do dawnej wizji, zauważamy, że przestrzeń jest pełna rozproszonych energii i stanowi odpowiednik przestrzeni innej, znanej rodzajowi ludzkiemu już wcześniej, przed epoką machin i racjonalizmu?²²

¹⁶ M. C. Ghyka, *Złota Liczba*, przeł. I. Kania, Kraków 2014; W. Propp, *Morfologia bajki magicznej*, przeł. P. Rojek, Kraków 2011; M. Czeremski, *Struktura mitów. W stronę metonimii*, Kraków 2009.

¹⁷ A. Barnard, *Antropologia*, przeł. S. Szymański, Warszawa 2006, s. 170.

¹⁸ J. Barański, *Socjotechnika, między magią a analogią*, Kraków 2001, s. 8.

¹⁹ M. Heller, S. Krajewski, *Czy fizyka i matematyka to nauki humanistyczne?*, Kraków 2014, s. 77-78; Wacław Szpakowski 1883-1973. *Linie rytmiczne*, red. E. Łubowicz, Wrocław 2015; E. Łukaszyk, *Pokusa geometrii. O inspiracjach topologicznych w humanistyce*, „Tematy z Szewskiej” 7, 1/2012, s. 9-18, tematyzszewskiej.pl (6.6.2016 r.); R. Duda, *Matematyka między duchem a materią*, [w:] *Ku interdyscyplinarności... Różne oblicza rzeczywistości*, red. E. Dobierzewska-Mozrzymas, J. Gajda-Krynica, A. Jezierski, Wrocław 2008, s. 49-76.

²⁰ M. Korusiewicz, *Geometrie kultury według René Girarda*, Katowice 2015, s. 17.

²¹ F. Wilczek, *Piękne pytanie. Odkrywanie głębokiej struktury świata*, przeł. B. Bieniok i E. L. Łokas, Warszawa 2016, s. 21.

²² J. Duvignaud, *Dar z niczego. O antropologii święta*, przeł. Ł. Jurasz-Dudzik, Warszawa 2011, s. 98.

Duvignaud wyrażający postawę charakterystyczną dla surrealistów etnograficznych i strukturalistów procesualnych, których widzenie świata jest mi szczególnie bliskie²³, sugeruje, że nasze sny, nieświadomość, może nawet całe życie psychiczne nie rozwija się w przestrzeni trójwymiarowej, ale odsyła nas do świata rozproszonych energii²⁴. Zdaniem francuskiego badacza, tylko ten zrozumie trans i wywrotowy charakter *święta* – czyli *dar* z *niczego* – który będzie w stanie odkryć tę część jego samego, która z jednej strony pozostaje niezmiennie dzika, z drugiej jej uzasadnienie można dzisiaj odnaleźć w świecie Heisenberga:

W nim dzieje się zresztą część naszej „kultury”, czy też raczej naszej twórczości artystycznej. W zjawiskach, które umożliwiają człowiekowi kontakt z naturą złożoną z rozproszonych sił, należy więc widzieć jeden z podstawowych aktów naszej egzystencji. Święto byłoby zatem wystawianiem wspólnot na próbę materii, działaniem porównywalnym z przejściem od ciała do kości, czyli próbą dopełnienia niedokończonyj natury za pomocą form ludzkich²⁵.

Warto przyjąć punkt widzenia, dzięki któremu, za namową Geertza, nie musimy się pławić w kadziach teorii kwantów, aby zwyczajnie zaakceptować istnienie tego osobliwego świata. Równie ważne jest zrozumienie, że nasz zdrowy rozsądek jest ograniczony do bardzo wąskiej dziedziny codziennego doświadczenia, ponieważ poza nią – jak pokazuje współczesna fizyka – rozciąga się obszar, do którego nasze zmysły nie mają po prostu dostępu²⁶. Nie zapominając o naszej wiedzy specjalistycznej na temat praktyk magicznych z wykorzystaniem rozmaitych jej form artystycznych, powinniśmy wziąć poważnie pod uwagę fakt, że materia może się rozpuścić lub zmienić w inną materię, światło i energię²⁷. Materia na fundamentalnym poziomie jest określana przez współczesnych fizyków mianem drgających²⁸ i w swej isto-

²³ Ł. Michoń, *O pewnym projekcie antropologii wspierającej proces kreowania rzeczywistości*, „Lud” 97, 2013, s. 157–173; tenże, *Mechanizm rytualny. O modelu ofiarniczego ustanawiania nowego ładu politycznego*, Wrocław 2016 (książka w formie darmowego ebooka jest dostępna m.in. pod tymi adresami: bibliotekacyfrowa.pl, najpierwprzeczytaj.pl, cyfrowaetnografia.pl, woblink.com).

²⁴ J. Duvignaud, *Dar z niczego...*, s. 100; P. Mróz, *Surrealizm a filozofia. André Bretona przygoda z nadrzeczywistym*, Kraków 1998.

²⁵ J. Duvignaud, *Dar z niczego...*, s. 100

²⁶ M. Heller, S. Krajewski, *Czy fizyka i matematyka to nauki humanistyczne?...*, s. 236.

²⁷ R. Staritzbichler, *Buddyzm i fizyka*, [w:] *Forma i pustka*, red. i przeł. A. Przybysławski, Opole 2005, s. 65.

²⁸ Powinniśmy pamiętać, że „zgodnie z obrazem falowym poziomy energetyczne atomów wprowadzone przez Bohra odpowiadają falam stojącym elektronów wokół jądra. Podobnie jak pudło rezonansowe może wzmacniać wiele dyskretnych tonów muzycznych, tak samo fale elektronu mogą oscylować wokół jądra w określony sposób i każdemu rodzajowi oscylacji odpowiada dobrze zdefiniowana energia elektronu. Gdy zmienia się rodzaj oscylacji, co odpowiada przejściu na inny poziom energetyczny, pojawia się zaburzenie elektromagnetyczne, które utożsamiamy z emisją lub absorpcją promieniowania” (za: *Duch w atomie. Dyskusja o paradoksach teorii kwantowej...*, s. 14).

cie nieokreślonych²⁹ pakietów energii zwanych polami, w których – i między którymi – występują subtelne zależności³⁰. W tym ujęciu materia wyłania się i rozpada w wyniku drgań w przestrzeni próżni³¹, czyli z niczego³² – co, jak argumentował Duvignaud, stanowi także głęboką istotę święta.

Współcześni antropolodzy doskonale zdają sobie sprawę z faktu, że nasza dyscyplina tylko pozornie zajmuje się badaniem obyczajów, wierzeń i instytucji. W gruncie rzeczy zajmujemy się badaniem myśli³³, tworzących wyobrażone światy, będące ekspresją ludzkiego umysłu. Nikt nam nie zabrania w tym celu prowadzić swoich badań, eksperymentować oraz szukać inspiracji na pograniczu nauk nieustannie poszerzając swoją wiedzę. Taką postawę przyjmował Victor Turner, który w słynnym tekście *Ciało, mózg, kultura*³⁴, szukając globalnego wymiaru dla praktyk rytualnych, starał się wyjaśnić w każdym wymiarze poznawczym metodykę osiągnięcia stanu mistycznego! Dokończenie tego ambitnego projektu autora słynnego *Procesu rytualnego* wydaje się dzisiaj niemożliwe bez wgłębiania się w kolejne awangardowe i niezwykle inspirujące publikacje współczesnych fizyków³⁵, biologów³⁶, psychologów³⁷,

²⁹ Ogólnie mówiąc, dopóki nie wykonamy odpowiedniego pomiaru, nie możemy powiedzieć, jaki jest los danego obiektu kwantowego. „Wynika z tego, że mikroświat atomów, fotonów, elektronów i innych cząstek nie jest w pełni określony. W 1927 roku Heisenberg wyraził tę nieokreśloność ilościowo w postaci słynnej zasady nieoznaczoności. W najbardziej znanej wersji zasada ta dotyczy prób jednoczesnego zmierzenia położenia i pędu obiektu kwantowego. Jeśli usiłujemy dokładnie wyznaczyć położenie elektronu, musimy zrezygnować z informacji o jego pędzie. i przeciwnie – możemy dokładnie zmierzyć pęd elektronu, ale wtedy jego położenie staje się nieokreślone. Próby zlokalizowania elektronu w dobrze określonym miejscu powodują niekontrolowane i nieprzewidywalne zaburzenie jego pędu i *vice versa*. Co więcej, ograniczenie dokładności, z jaką możemy określić położenie i pęd elektronu, nie wynika z naszej niezdarności, lecz jest inherentną cechą natury. Po prostu elektron nie ma jednocześnie dobrze określonego położenia i pędu” (tamże, s. 18).

³⁰ G. Zukav, *Tańczący mistrzowie Wu Li*, przeł. T. Hornowski, Białystok 2015; L. McTaggart, *Pole. W poszukiwaniu tajemniczej siły wszechświata*, przeł. M. Betley, Warszawa 2014, s. 34-35.

³¹ „Pustość przestrzeni odnosi się do tego, że przestrzeń pozbawiona jest rzeczywistych, substancjalnych cząstek elementarnych. Jednakże przestrzeń jest przepełniona elementami falowymi i parami cząstka-antycząstka, które zazwyczaj się nie manifestują [...]. Ta pusta przestrzeń pozbawiona jest rzeczywistych cząstek, ale pełna jest wyłaniających się możliwości” (za: K. Mały, *Cząstki? w przestrzeni?*, [w:] *Forma i pustka...*, s. 94-95).

³² R. Staritzbichler, *Buddyzm i fizyka...*, s. 65-66.

³³ C. Geertz, *Interpretacja kultur*, przeł. M. M. Piechaczek, Kraków 2005, s. 395.

³⁴ V. Turner, *Ciało, mózg, kultura*, [w:] tegoż, *Antropologia widowiska*, przeł. M. i J. Dziekanowie, Warszawa 2008, s. 283.

³⁵ D. Bohm, *Ukryty porządek*, przeł. M. Tempczyk, Warszawa 1988; M. Kaku, *Hiperprzestrzeń. Wszechświaty równoległe, pętle czasowe i dziesiąty wymiar*, przeł. E. L. Łokas i B. Bieniok, Warszawa 1996; P. Malinowski, *Mózg, umysł, budda*, [w:] *Forma i pustka...*, s. 115-138; A. Goswami, *Lekarz kwantowy*, przeł. B. Kotarski, E. Androsiuk-Kotarska, Białystok 2013.

³⁶ R. Sheldrake, *Nowa biologia. Rezonans morficzny i ukryty porządek*, przeł. M. Filipczuk, Warszawa 2013; R. Strassman, *DMT. Molekuła duszy. Rewolucyjne badania w dziedzinie biologii doświadczeń mistycznych i z pogranicza śmierci*, przeł. M. Lorenc, Białystok 2012; B. Lipton, *Biologia przekonania*, przeł. B. Głowacki, Londyn 2010; A. Dubrow, W. Puszkina, *Parapsychologia i współczesne przyrodoznawstwo*, przeł. E. Zakrzewska, Warszawa 1989; R. Lanza, B. Berman, *Biocentryzm. Kwantowość, człowiek, wszechświat*, przeł. K. Łachmacka, Białystok 2015.

³⁷ H. J. Eysenck, *Wyjaśnianie niewyjaśnionego. Tajemnice zjawisk paranormalnych*, przeł. U. Rzeszot, A. Szczuka, Berkshire 1993.

psychiatrów³⁸ i bioenergoterapeutów³⁹, którzy na tysiące sposobów dowodzą, jak odnoszę wrażenie, że wzmożoną siłą dowodzą, że uznając prymat umysłu nad materią, możemy wyjaśnić zjawiska, których związki przyczynowo-skutkowe rozumieliśmy dotąd jedynie jako upiorne oddziaływania na odległość, którymi – dla zachowania pozornego bezpieczeństwa – lepiej się nie zajmować.

Homo electronicus – model człowieka kwantowego.

Wiedza, jakakolwiek by nie była, od najściślejszej matematyki do najciemniejszych sugestii sztuki, nie jest dla uspokojenia duszy, lecz aby ją wprawić w stan wibracji i natężenia⁴⁰.

Kwantowy wycinek życia odebrał mi spokój i wpędził w kosmiczną zawieruchę zdarzeń. Może nie wolno tak daleko i głęboko sięgać?⁴¹

Jednym z badaczy, który z pewnością nie przyjmował postawy zachowawczej i bojaźliwej, wnosząc tym samym nową jakość w myśleniu o człowieku, był zmarły w 1993 roku profesor Włodzimierz Sedlak. Był on założycielem i wieloletnim kierownikiem pierwszej w Polsce Katedry Biologii Teoretycznej na Wydziale Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego⁴². Ten wybitny uczony i charyzmatyczny ksiądz wpisywał swoją aktywność zawodową w światowy nurt zapowiadający nadejście nowego paradygmatu, będącego próbą pojednania nauki z duchowością. Z pewnością jedna z największych i najbardziej ekscytujących przygód intelektualnych Włodzimierza Sedlaka dotyczyła „próby wydobycia człowieka z kwantowego dna przyrody”⁴³. Ta przygoda może zainteresować naukowców zajmujących się problematyką duchowości ponowoczesnej⁴⁴ – czy ponowoczesnymi przejawami *sacrum*⁴⁵ – jak również badaczy i artystów starających się podążać tropami zostawionymi przez Victora Turnera czy Jeana Duvignaud.

Jeśli mamy wierzyć biografom Sedlaka, na pierwszy ślad odkrycia człowieka kwantowego trafił on około 1967 roku. W dwa lata później wywołał ogromne poruszenie w świecie naukowym, ogłaszając koncepcję elektromagnetycznej natury życia. W roku 1973 pisał po raz pierwszy o słyszeniu

³⁸ S. Grof, *Poza mózg*, przeł. I. Szewczyk, Kraków 2010; tenże, *Najdalsza podróż. Misterium i świadomość śmierci*, przeł. I. Szewczyk, Warszawa 2014.

³⁹ R. Starc, *Leczenie bioenergią według metody Zdenka Domančiča*, przeł. M. Fon, E. Gojun, Gdynia 2013; R. Bartlet, *Matryca energetyczna. Innowacyjne uzdrawianie*, przeł. A. Ufland, Białystok 2013; tenże, *Fizyka cudów: materializując świadomość*, przeł. K. Bochenek, Białystok 2011.

⁴⁰ W. Gombrowicz, *Dziennik 1953-1956*, Kraków 2006, s. 158.

⁴¹ W. Sedlak, *w pogoni za nieznanym...*, s. 149.

⁴² Od 2014 roku nosi nazwę Katedra Filozofii Nauk Przyrodniczych.

⁴³ W. Sedlak, *Homo electronicus...*, s. 20.

⁴⁴ P. Moźdzynski, *Duchowość ponowoczesna. Ruch Reiki w Polsce*, Kraków 2004.

⁴⁵ M. Rogińska, *Sacrum ponowoczesne. Nauka i nowa duchowość w poszukiwaniu całości*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Sociologica” 6, 1/2014, s. 51-68.

kwantowego krzyku życia i widzeniu błysku życia⁴⁶, co wielu naukowców przypisywało jego mistycznym upodobaniom. W 1979 roku – już jako profesor – wydał książkę *Bioelektronika*, w której prezentował nową naukę rozpatrującą życie oparte na kwantowych zjawiskach zachodzących w organizmie żywym. 13 czerwca tego samego roku, na krajowej Sesji Naukowej Polskiego Towarzystwa Antropologicznego w Warszawie, rozważającej „Filozoficzne aspekty antropologii”, profesor Sedlak zaanonsował konieczność powstania antropologii kwantowej⁴⁷, wierząc, że „kwantowy poziom życia jest na tyle neutralny, że nie może zaprzeczyć jego istnieniu ani biolog, ani humanista, ani filozof, ani biofizyk”⁴⁸. Podkreślając palącą potrzebę realizacji tak śmiałego projektu, zwrócił uwagę uczestnikom sesji, że zaledwie dwa lata wcześniej, jesienią 1977 roku, odbyło się już drugie spotkanie największych ekspertów z czternastu najbardziej rozwiniętych technologicznie krajów świata. Komisja rozbrojeniowa ONZ w Genewie została bowiem zaniepokojona możliwościami użycia broni falowej. „Stało się zatem jasne, że na fali nośnej nadano śmierć! Śmierć rezonansową”⁴⁹. Zdaniem Sedlaka, tylko ktoś z ograniczoną wyobraźnią może odtąd sądzić, że fala elektromagnetyczna niesie wyłącznie muzykę lub wiadomości⁵⁰. Być może perspektywa wykorzystania broni psychotronicznej⁵¹ motywowała Sedlaka do kolejnych publikacji. W 1980 roku wydał słynną książkę *Homo electronicus*, w której – jak pisał – podjął pierwszą na świecie próbę zastosowania pojęć bioelektroniki do antropologii⁵².

Na łamach tej niezwykle inspirującej publikacji, do lektury której wszystkich gorąco zachęcam, zapraszałem czytelnika do wspólnej podróży, która wymaga od niego tylko jednego: pozbycia się dotychczasowych wyobrażeń o człowieku⁵³. Możliwość odkrycia człowieka na nowo jest zawsze kuszącą perspektywą dla naukowca. Tym bardziej – każda próba zrozumienia natury człowieka i jej kwantowych fundamentów⁵⁴. To teren ciągle dziewiczny i wielu humanistom wydaje się niebezpieczny szczególnie, że gdzieś

⁴⁶ E. Oleksiak, *Słowo wstępne*, [w:] *Teoretyczne podstawy przyrodoznawstwa – Bioelektroniczna koncepcja...*, s. 11.

⁴⁷ W. Sedlak, *Homo electronicus...*, s. 126.

⁴⁸ Tamże, s. 32.

⁴⁹ Tamże, s. 125.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Warto wspomnieć, że jest kilka oddolnych inicjatyw obywatelskich zrzeszających osoby uznające, że padły ofiarą zorganizowanych tortur elektronicznych (broni psychotronicznej). Więcej na [Ⓜ stopzet.org](http://stopzet.org). Polskie stowarzyszenie jest częścią europejskiej organizacji [Ⓜ eucach.org](http://eucach.org) (European Coalition Against Covert Harassment) oraz światowej organizacji Mind Control World Catch, więcej na: [Ⓜ mindcontrol.se](http://mindcontrol.se). Warta uwagi jest także strona [Ⓜ stopeg.com](http://stopeg.com) (Stop Electronic Weapons. Stop Gang Stalking).

⁵² W. Sedlak, *Homo electronicus...*, s. 15

⁵³ Tamże.

⁵⁴ Tamże, s. 32. Por. D. Adamski, *Pojęcie natury ludzkiej świadomości w świetle fizyki kwantowej i bioelektroniki*, [w:] *Nauka – Etyka – Wiara*, red. J. Ławrynowicz, A. Zabołotny, Warszawa 2011, s. 111-123.

w gęstwinie kryje się egzotyczny *Homo electronicus* – który może zdawać sobie sprawę, że „na poziomie kwantowych podstaw nie ma różnicy między życiem i świadomością. A to co pospolicie człowiek zwykł nazywać wolą czy uwagą, nie jest abstrakcją, lecz energią”⁵⁵. W ujęciu bioelektroniki Sedlaka „dwie zasadnicze składowe człowieka: *bios* (życie człowieka) i *psyche* (świadomość) mają tę samą naturę energetyczną, wyrażają się zatem elektromagnetycznie. Natura człowieka jest więc elektromagnetyczna, czyli świetlna [...] ponieważ fale elektromagnetyczne w przedziale fizjologicznym odbierane są jako światło”⁵⁶. W kwantowym wymiarze „świadomość” jest zatem informacją docierającą od jednego oscylatora do drugiego⁵⁷, każdy z oscylatorów jest jednocześnie małym węzłem energii.

Człowiek w tym ujęciu stanowi u Sedlaka węzłowy punkt wszechświata, mikrokosmos, zawierający w sobie cząstkę całego drgającego wszechświata. To ujęcie człowieka z pewnością spodobałoby się Turnerowi starającemu się zrozumieć, jak przebiega pobudzenie człowieka podczas rytuału, umożliwiające mu doświadczenie „wewnętrznego światła”⁵⁸. *Homo electronicus*, zdaniem Sedlaka, ma świadomość egzystowania w polu sztucznych jak i naturalnych sił energetycznych oraz reaguje na wszelkie zmiany pól geomagnetycznych i geoelektrycznych. W odróżnieniu od niego, *Homo sapiens* znajdujący się w polu tych samych sił podejmuje działania, które zakłócają jego równowagę oraz środowiska, w którym funkcjonuje⁵⁹. Model elektroniczny człowieka pozwala zatem rozpatrywać minimalne niuanse energetyczne, które nie są wszakże obojętne dla jakości jego życia. Idąc dalej, powinniśmy pamiętać, że w ujęciu bioelektronicznym wszelka choroba:

rozpoczyna się u samych podstaw dynamiki życia, a więc już w procesach elektronicznych, następnie daje przerzuty na metabolizm i dopiero potem zmierza do sytuacji molekularnych, anatomicznych i fizjologicznych, które my rozpoznajemy jako nieprawidłowe⁶⁰.

W związku z zaakceptowaniem tego faktu *Homo electronicus* wypracował natywny model medycyny, który pozwala mu się leczyć, ingerując subtelnie w swoje poziomy energetyczne, metodycznie przetaczając w swoim polu elektromagnetyczną informację⁶¹. Może się to odbywać chociażby poprzez desynchronizujące zdudnienia (określenie Sedlaka) z jakimś podstawowym rytmem, co nie stanowi żadnego zaskoczenia dla współczesnych muzykote-

⁵⁵ W. Sedlak, *Homo electronicus...*, s. 24.

⁵⁶ K. Kosowska-Hańderek, *Metafizyczna koncepcja światła Włodzimierza Sedlaka (1911-1993)*, Wrocław 2003, s. 155.

⁵⁷ W. Sedlak, *Homo electronicus...*, s. 129.

⁵⁸ V. Turner, *Ciało, mózg, kultura...*, s. 263.

⁵⁹ K. Kosowska-Hańderek, *Metafizyczna koncepcja światła...*, s. 153.

⁶⁰ W. Sedlak, *Homo electronicus...*, s. 67.

⁶¹ Tamże, s. 119.

rapeutów⁶², wprowadzających metodycznie w leczniczy trans⁶³. Takie praktyki stanowią wszakże unikatowe dziedzictwo ludzkości chronione przez UNESCO⁶⁴.

Dla gatunku *Homo sapiens* wspomniane praktyki określane były mianem alternatywnych wobec materialistycznej medycyny, w związku z tym zaakceptowane mogły być tylko w literaturze *science-fiction*, podczas festiwalowego święta czy też w relacjach etnograficznych z życia ludzi akceptujących dziki wymiar ich egzystencji. Na szczęście przejścia między *science* a *fiction* – jak przewidywał Sedlak – stają się coraz dyskretniejsze⁶⁵. To zjawisko dostrzegają antropolodzy sztuk widowiskowych, którzy z wielkim zainteresowaniem przyglądali się praktykom rozmaitych szamanów i uzdrowicieli, opisując ich jako „wehikuły światła i mocy”⁶⁶. W momencie, w którym zaakceptujemy dzikość w nas, czyli kwantowy wymiar naszej egzystencji, wspomniane praktyki w jednej chwili stają się szczególnym rodzajem sztuki uzdrawiania, oswojonej i znanej nam lepiej jako arteterapia – która metodycznie posługuje się narzędziami rytualnej zmiany świadomości, takimi jak m.in.: teatr, taniec, śpiew czy muzyka.

Włodzimierz Sedlak, konsekwentnie modelując człowieka kwantowego, wychodził z założenia, że jeśli świadomość jest procesem energetycznym⁶⁷, a nie tylko poznawczym, i jeśli jest ona energią elektromagnetyczną, to *Homo electronicus* może nią dowolnie manipulować⁶⁸. To założenie z pewnością wspiera wielką potrzebę badania technik rytualnej zmiany świadomości, które – tak jak je rozumiał Victor Turner – stają się warunkiem koniecznym do nawiązania metodycznego kontaktu z innymi bytami, od czego z kolei zależy, jego zdaniem, los ludzi⁶⁹. Włodzimierz Sedlak uważał, że w świecie subatomowym takie zjawiska, jak telepatia czy hipnoza⁷⁰ są przejawem właśnie zmienionej świadomości, co tłumaczy w kategoriach synchronizacji procesów między oscylatorami o nieliniowej charakterystyce⁷¹:

⁶² B. Romanowska, *Muzykoterapia dogłębno-komórkowa czyli łatwe techniki leczenia Ciała-Umysłu-Ducha za pomocą dźwięku*, Białystok 2009.

⁶³ J. Bohuszewicz, *Trans jako kulminacja działań performatywnych*, „Studia Religiołogica” 44, 2011, s. 161-184; tenże, *Rola imitacji w indukowaniu transu rytualnego. Perspektywa neurokognitywna*, „Studia Religiołogica” 45, 3/2012, s. 215-225.

⁶⁴ Pod patronatem UNESCO odbył się w 2013 roku na Dolnym Śląsku „Brave Festival”. *Przeciw wypędzeniom z kultury*, poświęcony zaginionemu rytmowi. Tu odnośnik do katalogu: issuu.com (18.5.2016 r.), tu odnośnik do filmu *Zaginiony rytm*, który powstał po festiwalu: youtube.com (18.5.2016 r.).

⁶⁵ W. Sedlak, *Homo electronicus...*, s. 117.

⁶⁶ A. Peterson Royce, *Antropologia sztuk widowiskowych*, przeł. N. Moszkowicz, Warszawa 2010, s. 249.

⁶⁷ W. Sedlak, *Homo electronicus...*, s. 24.

⁶⁸ Tamże, s. 121.

⁶⁹ R. Schechner, *Ostatni projekt Victora Turnera*, [w:] V. Turner, *Antropologia widowiska...*, s. 27.

⁷⁰ H. Korpikiewicz, *Wolność, nieświadomość i prawa fizyki*, Poznań 1996, s. 30-37.

⁷¹ W. Sedlak, *Hipnoza-telepatia-biofizyka*, „Zeszyty Naukowe KUL” 13, z. 4, 1970, s. 43-52; W. Sedlak, *Homo electronicus...*, s. 119.

Homo electronicus, rozpatrywany pod względem odbioru informacji i jej rozeznania, widzi zatem dalej, słyszy w zakresie olbrzymiej skali, wyczuwa z większej odległości, głębiej wnika w naturę, stając się detektorem zarówno środowiska, jak i siebie, analizatorem swego zapadliska kwantowej natury⁷².

Człowiek kwantowy od dawna korzysta ze swojego naturalnego behavioru, który dla *Homo sapiens* potwierdzony został w naukowym eksperymencie w 1972 przez Johna Clausera i Stuarta Freedmana oraz dziesięć lat później przez Alana Aspecta i jego współpracowników⁷³. Widmowe oddziaływanie na odległość stało się jedną z fundamentalnych zasad świata kwantowego, który tworzy wzajemnie splątana całość stanowiącą jeden system⁷⁴. Kolejne eksperymenty potwierdzające istnienie energii drgań zerowych⁷⁵ uświadomiły fizykom istnienie Pola Punktu Zerowego oraz niewyobrażalne przepływy energii w pustej, wydawałoby się, przestrzeni. W tym miejscu z większą uwagą powinniśmy się odnieść do uznanych w środowisku specjalistycznym popularyzatorskich przybliżeń Lynne McTaggart, która – po latach – wsparła śmiało, swego czasu, wizje Sedlaka:

Jeśli cała materia we wszechświecie wchodzi w interakcje z Polem Punktu Zerowego, to oznacza to po prostu, że wszelka materia w całym kosmosie jest wzajemnie powiązana i potencjalnie splątana za sprawą fali kwantowych. Jeśli my wszyscy i cała pusta przestrzeń stanowimy splątana masę, musimy zatem nawiązywać niewidzialne połączenia z obiektami odległymi od nas. Uznanie istnienia Pola Punktu Zerowego i splątania oferuje nam gotowy mechanizm do zrozumienia, dlaczego sygnały generowane przez siłę myśli mogą być odbierane przez kogoś znajdującego się od nas o wiele mil⁷⁶.

Według Sedlaka, Turnera, Duvignaud i McTaggart ratunkiem dla ludzkości jest powszechny dostęp do wiedzy na temat praktyk mistycznego wglądu przekraczającego bariery świadomości ograniczonej do pięciu zmysłów. Świat infra- i ultra-świadomości jest dla nich, podobnie jak dla fizyków kwantowych, nieporównywalnie bogatszy niż wycinek świadomości opartej na podkładzie receptorów zmysłowych⁷⁷. Aby z tego bogactwa człowiek mógł skorzystać, zdaniem Victora Turnera, należy docenić istotę rytual-

⁷² W. Sedlak, *Homo electronicus...*, s. 118-119.

⁷³ M. Heller, *Elementy mechaniki kwantowej dla filozofów...*, s. 159-162.

⁷⁴ G. Czeija, *Czy księżyc istnieje, gdy nikt na niego nie patrzy?*, [w:] *Forma i pustka...*, s. 85.

⁷⁵ *Duch w atomie. Dyskusja o paradoksach teorii kwantowej...*, s. 176.

⁷⁶ L. McTaggart, *Eksperyment intencjonalny*, przeł. K. Szewczuk, Białystok 2012.

⁷⁷ W. Sedlak, *Homo electronicus...*, s. 124. Dlatego tak ważne dla przedstawicieli nowej fizyki były doświadczenia psychodeliczne, bez których zdaniem prof. Davida Kaisera nie rozwinęłyby się fizyka kwantowa. Pisze o tym w książce: *How the Hippies Saved Physics: Science, Counterculture, and the Quantum Revival*, New York, London 2011. Więcej: hippiessavedphysics.com (10.6.2016 r.).

nych praktyk metodycznie wprowadzających mózg w odpowiednie częstotliwości drgań. Tym samym współtwórca *Antropologii widowisk* i *Antropologii doświadczenia* opowiadał się za

globalną populacją mózgow zawierającą cały świat istot żywych i bytów nieożywionych, populacją, której członkowie bez ustanku komunikują się ze sobą przez fizyczne i psychiczne instrumentarium [...]. Każdy z nas jest mikrokosmosem, głęboko związanym z całą historią tej pięknej, niebieskiej kuli z białymi zawijasami, wirującej wokół własnej osi, po raz pierwszy sfotografowanej przez Edwina Adlrina i Neila Armstronga z pokładu prymitywnego statku kosmicznego, wykonanego przez wiele współpracujących ze sobą mózgow. Znaczenia tego żyjącego makrokosmosu nie musimy szukać jedynie głęboko wewnątrz siebie. Może ono na przestrzeni lat być grane od umysłu do umysłu przez najlepiej nastrojony, najbardziej czuły instrument Gai (Matki-Ziemi), jakim jest mózg⁷⁸.

Sedlak, ujmujący życie od jego podstaw kwantowych, choć zgodziłby się z palącą potrzebą badań nad osiąganiem stanów mistycznych, to podejrzewam, że miałby poważne wątpliwości z uprzywilejowanym traktowaniem mózgu. Zauważył on bowiem, że człowiek posiada dwa generatory pól elektromagnetycznych: mózg i serce. *Homo electronicus* znajduje się tym samym między dwoma biegunami: logiką i irracjonalną emocjonalnością. *Homo electronicus*, wiedząc o tym fakcie, może zatem uprzywilejować sygnały płynące z serca, bowiem zdaje sobie sprawę z tego, że „w miłości nie ma chęci dominowania i nastrojenia na własną częstość, natomiast jest dążenie do pozyskania przychylności i tworzenie rezonansu z drugim obiektem, by w tym rezonansowym współbrzmieniu znaleźć świat satysfakcjonujących przeżyć”⁷⁹.

Kolejne badania, przeprowadzone po śmierci Sedlaka, potwierdziły jego przypuszczenia. Przykładowo Rollin McCraty, dyrektor badawczy w instytucie HeartMath, wieloma eksperymentami, z których wnioski opublikował i w większości udostępnił w całości i za darmo⁸⁰, dowodził między innymi, że zmiany energetyczno-informacyjne w polu kwantowych oddziaływań w pierwszej kolejności rejestruje serce. To serce, jego zdaniem, jest najczulszą anteną odbierającą i nadającą informacje za pośrednictwem fal elektromagnetycznych, które następnie komunikuje mózgowi i pozostałym organom. Ten jeden skromny przykład pokazuje, jak ostatni i niedokończony projekt antropologiczny Victora Turnera – wsparty modelem bioelektro-

⁷⁸ V. Turner, *Ciało, mózg, kultura...*, s. 283. Ten postulat zaskakująco pokrywa się z wnioskami, do jakich doszedł pełne imię Timothy Leary w *Your Brain Is God*, Berkeley 1988. Książka T. Leary ukazała się także w języku polskim pod tytułem *Twój mózg jest bogiem*, przeł. D. Misiuna, Warszawa 2016.

⁷⁹ W. Sedlak, *Homo electronicus...*, s. 133.

⁸⁰ hearthmath.org (Szczególnie polecam dział: Basic Research: Psychophysiology, Heart-Brain Interactions and Coherence (10.6.2016 r.).

nicznym Sedlaka – zaowocować może odkryciem zasad fizycznych, kryjących się chociażby za skutecznością coraz liczniejszych eksperymentów intencjonalnych realizowanych z powodzeniem na całym świecie⁸¹.

Świetlana przyszłość antropologii

Co dziś dowiedzione, było wprawdzie wyobrażone⁸².

Światło Próżni aż do Światła Życia i Światła Człowieka ma ciągle rangę kosmiczną. Droga Światła przez Próżnię, przez Życie, przez Człowieka. Epicykle prawdy o Wszecchwiecie mają wspólną oś Światła, wokół której się Uniwersalność obraca⁸³.

Dla Sedlaka było jasne, że gdyby tylko antropologia drgnęła, szukając nowych rozwiązań teoretycznych, model *Homo electronicus* stałby się z miejsca niezwykle potrzebny⁸⁴. Trudno się nie zgodzić z wizją wielkiego badacza, to dzięki jego ledwie zarysowanemu modelowi człowieka kwantowego możemy podejmować dziś odważniejsze próby zrozumienia specyfiki kwantowej rzeczywistości⁸⁵, budować fundamenty pod zintegrowane podejście do zdrowia i rozwoju człowieka⁸⁶ oraz jeszcze lepiej rozumieć techniki psychomagiczne⁸⁷, które – używając słów Duvignaud – pozwalają dopełnić niedokończoną naturę za pomocą form ludzkich⁸⁸. Dzięki modelowi *Homo electronicus* możliwe stają się pogłębione badania nad rytualnymi sztukami uzdrawiania, które z pewnością mogą być niezwykle cennym wsparciem dla oficjalnej medycyny, pozwalając nam zrozumieć, jak metodycznie korzystać z efektu placebo⁸⁹. Przyjmując model kwantowy człowieka, łatwiej możemy pojąć, że dbając o higienę energetyczną swoją i swojego środowiska⁹⁰, możemy

⁸¹ L. McTaggart, *Eksperyment intencjonalny...*, s. 239-253, theintentionexperiment.com, globalpeaceproject.net, worldpeacegroup.org (6.6.2016 r.). Na uwagę zasługuje także działalność fundacji założonej przez Davida Lyncha, która korzysta z tych samych odkryć davidlynchfoundation.org (6.6.2016 r.).

⁸² W. Blake, *Małżeństwo Nieba i Piekła*, Wrocław 2002, s. 39.

⁸³ W. Sedlak, *w pogoni za nieznanym*, Radom 2002, s. 149.

⁸⁴ Tenże, *Homo electronicus ...*, s. 63. M. Zambrzycki, *Homo Bioelektromimeticus. System pojęć i hipotez modelowych*, „Studia Gdańskie” 32, 2013, s. 39-55.

⁸⁵ D. Adamska-Rutkowska, D. Dudzik, *Kwantowa rzeczywistość. Naukowe wyjaśnienie zjawisk nadprzyrodzonych*, Białystok 2015.

⁸⁶ E. D. Białek, *Człowiek kwantowy. Budowanie fundamentów pod zintegrowane podejście do zdrowia i rozwoju człowieka*, Warszawa 2012.

⁸⁷ A. Jodorowsky, *Psychomagia...*

⁸⁸ S. Greenwood, *Anthropology of magic*, Oxford-New York 2009; S. Roney-Dougal, *Tam, gdzie nauka spotyka się z magią. Telepatia, jasnowidztwo, prekognicja, psychokineza naturalnymi zdolnościami umysłu?*, przeł. G. Gasparska, Warszawa 2003.

⁸⁹ T. J. Kaptchuk, *Placebo studies and ritual theory: a comparative analysis of Navajo, acupuncture and biomedical healing*, „Philosophical Transactions of the Royal Society B” 366, 2011, s. 1849-1858; W. B. Myers, *The Placebo as Performance: Speaking Across Domains of Healing*, „Qualitative Health Research” 20(9), 2010, s. 1295-1303; J. Dispenza, *Efekt placebo*, przeł. M. Szewczuk, Białystok 2015.

⁹⁰ Problem elektrosmogu wpływającego na jakość życia ludzi podejmowało bardzo wielu naukowców. W Polsce tym tematem zajmował się m.in. Wieloletni kierownik Katedry Biologii Teore-

włączyć się świadomie w ewolucję swojego gatunku. Udoskonalając swój umysł, możemy istotnie wpływać na jakość naszego życia, o czym zapewnają nas światowej sławy naukowcy, wśród których nie brakuje laureatów prestiżowej Nagrody Nobla⁹¹.

Uznając za prawdziwe twierdzenie o istnieniu stanu splątanego, charakterystycznego dla świata subatomowego, możemy zrozumieć podstawową zasadę niekonwencjonalnych i zaskakująco skutecznych metod poszukiwania osób zaginionych⁹². Tym samym model *Homo electronicus* stanowi odpowiedź na pilną potrzebę wyartykułowaną podczas seminarium interdyscyplinarnego w ramach Studium Generale Universitatis Wratislaviensis przez prof. Ryszarda Jaworskiego, kierownika Katedry Kryminalistyki UW, który uznał skuteczność jasnowidzenia, apelując jednocześnie do wszystkich naukowców o próbę wyjaśnienia zasad kryjących się za tym zjawiskiem:

To, że nie rozumiemy, dlaczego niekiedy typowanie jest trafne, nie upoważnia nas do negowania faktów. Ile faktów powinniśmy zebrać, aby obalić lub potwierdzić istnienie zjawiska parapsychologii? Uważam, że należy zastosować zasadę, że wyjątek podważa regułę. Wystarczy jeden fakt podważający naszą wiedzę o zależnościach przyczynowo-skutkowych, aby zastanowić się, dlaczego tak jest. Jeśli wypowiadam się na ten temat, to dlatego, że spodziewam [się] nie tyle wyjaśnienia zjawiska, ale chociażby postawienia przez kogoś jakiejś hipotezy na ten temat. Na razie trudno nawet wskazać dziedzinę nauki, która byłaby właściwa do wyjaśnienia tego zjawiska, ale trzeba przypomnieć, że do niedawna ludzie nie mieli pojęcia o falach radiowych (promieniowanie elektromagnetyczne) lub promieniowaniu jądrowym⁹³.

Wskazując jedynie na kilka pierwszych z brzegu i najbardziej oczywistych przykładów, głęboko wierzę w to, że humaniści, którzy podejmą wysiłek przyswojenia modelu człowieka kwantowego, mają przed sobą świetlaną przyszłość. Być może, jak sądzi Maria Korusiewicz, stanie się możliwe zrozumienie „procesualnej dynamiki wszelkiej rzeczy”⁹⁴. Pierwsze obiecujące kroki w tym kierunku zostały już zrobione dawno temu, wykonanie kolejnych wymaga od nas – naukowców, artystów i arteterapeutów – wyobraźni, kreatywności i odwagi stania się zmianą, którą tak bardzo pragniemy zobaczyć w otaczającym nas świecie.

tycznej na Wydziale Filozofii KUL Józef Zon: tegoż, *Bioelektromagnetyka i etyka. Niektóre kwestie moralne związane ze skażeniem elektromagnetycznym środowiska*, „Ethos” 25-26, 1994, s. 135-150; tenże, *Postulaty pod adresem ekokonsumpcji wynikające z obecnego stanu wiedzy w zakresie bioelektromagnetyki*, „Człowiek i Przyroda” 4, 1996, s. 103-115.

⁹¹ M. Kaku, *Przyszłość umysłu. Dążenie nauki do zrozumienia i udoskonalenia naszego umysłu*, przeł. U. i M. Seweryńscy, Warszawa 2014.

⁹² R. Jaworski, *Niekonwencjonalne metody poszukiwania osób zaginionych*, [w:] *w poszukiwaniu jedności – dwudziestolecie Studium Generale*, red. E. Dobierzewska-Mozrzyńskas i A. Jezierski, Wrocław 2014, s. 231-236.

⁹³ Tamże, s. 236.

⁹⁴ M. Korusiewicz, *Geometrie kultury według René Girarda...*, s. 19-20.

Bibliografia

- Adamski D., *Pojęcie natury ludzkiej świadomości w świetle fizyki kwantowej i bioelektroniki*, [w:] *Nauka – Etyka – Wiara*, red. J. Ławrynowicz, A. Zabłotny, Chrześcijańskie Forum Pracowników Nauki: Warszawa 2011.
- Adamska-Rutkowska D., Dudzik D., *Kwantowa rzeczywistość. Naukowe wyjaśnienie zjawisk nadprzyrodzonych*, Studio Astropsychologii: Białystok 2015.
- Barański J., *Socjotechnika, między magią a analogią*, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego: Kraków 2001.
- Barnard A., *Antropologia*, przeł. S. Szymański, Państwowy Instytut Wydawniczy: Warszawa 2006.
- Bartlet R., *Matryca energetyczna. Innowacyjne uzdrawianie*, przeł. A. Ufland, Studio Astropsychologii: Białystok 2013.
- Bartlet R., *Fizyka cudów: materializując świadomość*, przeł. K. Bochenek, Studio Astropsychologii: Białystok 2011.
- Bartosiak M., *Za pośrednictwem osób działających. Preliminaria kognitywnej antropologii teatru*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego: Łódź 2013.
- Białek E. D., *Człowiek kwantowy. Budowanie fundamentów pod zintegrowane podejście do zdrowia i rozwoju człowieka*, Instytut Psychosyntezy. Centrum Wspierania Zrównoważonego Rozwoju Człowieka: Warszawa 2012.
- Blake W., *Małżeństwo Nieba i Piekła*, Rękodzielnia Arhat: Wrocław 2002.
- Bohm D., *Ukryty porządek*, przeł. M. Tempczyk, Pusty Obłok: Warszawa 1988.
- Bohuszewicz J., *Trans jako kulminacja działań performatywnych*, „Studia Religiológica” 44, 2011.
- Bohusewicz J., *Rola imitacji w indukowaniu transu rytualnego. Perspektywa neurokognitywna*, „Studia Religiológica” 45, 3/2012.
- Caillois R., *Człowiek i sacrum*, przeł. A. Tatarkiewicz, E. Burska, Volumen: Warszawa 2009.
- Czeremski M., *Struktura mitów. W stronę metonimii*, Nomos: Kraków 2009.
- Davies P.C.W. i Brown J.R. (oprac.), *Duch w atomie. Dyskusja o paradoksach teorii kwantowej*, przeł. P. Amsterdamski, Cis: Warszawa 1996.
- De Martino E., *Świat magiczny*, przeł. B. Nuzzo, Nomos: Kraków 2011.
- Dispensa J., *Efekt placebo*, przeł. M. Szewczuk, Vital Gwarancja Zdrowia: Białystok 2015.
- Dubrow A., Puszkin W., *Parapsychologia i współczesne przyrodznawstwo*, Krajowa Agencja Wydawnicza: Warszawa 1989.
- Duda R., *Matematyka między duchem a materią* [w:] *Ku interdyscyplinarności... Różne oblicza rzeczywistości*, red. E. Dobierzewska-Mozrzymas, J. Gajda-Krynicka, A. Jezierski, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego: Wrocław 2008.
- Duvignaud J., *Dar z niczego. O antropologii święta*, przeł. Ł. Jurasz-Dudzik, Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego: Warszawa 2011.
- Eysenck H. J., *Wyjaśnianie niewyjaśnionego. Tajemnice zjawisk paranormalnych*, przeł. U. Rzeszot, A. Szczuka, Świat Książki: Berkshire 1993.
- Forma i pustka. Od buddyźmu do nauki i z powrotem*, red. i przeł. A. Przybyśławski, Hung: Opole 2005.
- Geertz C., *Interpretacja kultur*, przeł. M. M. Piechaczek, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego: Kraków 2005.
- Geertz C., *Zastane światło*, przeł. Z. Pucek, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego: Kraków 2003.
- Ghyka M. C., *Złota Liczba*, przeł. I. Kania, Universitas: Kraków 2014.

- Girard R., *Sacrum i przemoc*, przeł. M. i J. Plecińscy, Brama – Książnica Włoczęgów i Uczonych: Poznań 1994.
- Gombrowicz W., *Dziennik 1953-1956*, Wyd. Literackie: Kraków 2006.
- Goswami A., *Lekarz kwantowy*, przeł. B. Kotarski, E. Androsiuk-Kotarska, Studio Astropsychologii: Białystok 2013.
- Greenwood S., *Anthropology of magic*, Berg Publishers: Oxford-Nowy Jork 2009.
- Grof S., *Najdalsza podróż. Misterium i świadomość śmierci*, przeł. I. Szewczyk, Okultura: Warszawa 2014.
- Grof S., *Poza mózg*, przeł. I. Szewczyk, Okultura: Kraków 2010.
- Grotowski J., *Ku teatrowi ubogiemu*, przeł. G. Ziółkowski, Instytut im. Jerzego Grotowskiego: Wrocław 2007.
- Heller M., *Elementy mechaniki kwantowej dla filozofów*, Copernicus Center Press: Kraków 2014.
- Heller M., Krajewski S., *Czy fizyka i matematyka to nauki humanistyczne?*, Copernicus Center Press: Kraków 2014.
- Jaworski R., *Niekonwencjonalne metody poszukiwania osób zaginionych*, [w:] *W poszukiwaniu jedności – dwudziestolecie Studium Generale*, red. E. Dobierzewska-Mozrzyimas i A. Jezierski, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego: Wrocław 2014.
- Jodorowsky A., *Psychomagia*, przeł. Ł. Żyła, Okultura: Warszawa 2012.
- Kaiser D., *How the Hippies Saved Physics: Science, Counterculture, and the Quantum Revival*, W.W. Norton & Company: New York-London 2011.
- Kaku M., *Hiperprzestrzeń. Naukowa podróż przez wszechświaty równoległe, pętle czasowe i dziesiąty wymiar*, przeł. E. L. Łokas, B. Bieniok, Prószyński i S-ka: Warszawa 1996.
- Kaku M., *Przyszłość umysłu. Dążenie nauki do zrozumienia i udoskonalenia naszego umysłu*, przeł. U. i M. Seweryńscy, Prószyński i Media: Warszawa 2014.
- Kaptchuk T. J., *Placebo studies and ritual theory: a comparative analysis of Navajo, acupuncture and biomedical healing*, "Philosophical Transactions of the Royal Society B" 366, 2011.
- Korpikiewicz H., *Wolność, nieświadomość i prawa fizyki*, Wyd. Naukowe Instytutu Filozofii UAM: Poznań 1996.
- Korusiewicz M., *Geometrie kultury według René Girarda*, Śląsk: Katowice 2015.
- Kosowska-Hańderek K., *Metafizyczna koncepcja światła Włodzimierza Sedlaka (1911-1993)*, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego: Wrocław 2003.
- Kuhn T.S., *Struktura rewolucji naukowych*, przeł. H. Ostromęcka, Aletheia: Warszawa 2009.
- Lanza R., Berman B., *Biocentryzm. Kwantowość, człowiek, wszechświat*, przeł. K. Łachmacka, Studio Astropsychologii: Białystok 2015.
- Leach E., *Kultura i komunikacja*, przeł. M. Buchowski, Wyd. Naukowe PWN: Warszawa 2010.
- Leary T., *Twój mózg jest bogiem*, przeł. D. Misiuna, Okultura: Warszawa 2016.
- Leary T., *Your Brain Is God*, Ronin Publishing: Berkeley 1988.
- Lipton B., *Biologia przekonań*, przeł. B. Głowacki, BMG Publishing: Londyn 2010.
- Łukaszuk E., *Pokusa geometrii. O inspiracjach topologicznych w humanistyce*, „Tematy z Szewskiej” 7, 1/2012, tematyzszewskiej.pl (6.6.2016 r.).
- McTaggart L., *Eksperyment intencjonalny*, przeł. K. Szewczuk, Studio Astropsychologii: Białystok 2012.
- McTaggart L., *Pole. W poszukiwaniu tajemniczej siły wszechświata*, przeł. M. Betley, Czarna Owca: Warszawa 2014.

- Michoń Ł. P., *Mechanizm rytualny. O modelu ofiarniczego ustanawiania nowego ładu politycznego*, Wyd. Państwowego Pomaturalnego Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy: Wrocław 2016, bibliotekacyfrowa.pl, najpierwprzeczytaj.pl, cyfrowaetnografia.pl.
- Michoń Ł., *O pewnym projekcie antropologii wspierającej proces kreowania rzeczywistości*, „Lud” 97, 2013.
- Możdżyński P., *Duchowość ponowoczesna. Ruch Reiki w Polsce*, Nomos: Kraków 2004.
- Mról P., *Surrealizm a filozofia. André Bretona przygoda z nadrzeczywistym*, Aureus: Kraków 1998.
- Myers W. B., *The Placebo as Performance: Speaking Across Domains of Healing*, “Qualitative Health Research” 20, 2010.
- Peterson Royce A., *Antropologia sztuk widowiskowych*, przeł. N. Moszkowicz, Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego: Warszawa 2010.
- Pradier J.-M., *Grotowski i nauka*, przeł. K. Woźniak, „Performer” 1/2011, grotowski.net (20.2.2016 r.).
- Propp W., *Morfologia Bajki magicznej*, przeł. P. Rojek, Nomos: Kraków 2011.
- Rogińska M., *Sacrum ponowoczesne. Nauka i nowa duchowość w poszukiwaniu całości*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia Sociologica” 6, 1/2014.
- Romanowska B., *Muzykoterapia dogłębno-komórkowa czyli łatwe techniki leczenia Ciała-Umysłu-Ducha za pomocą dźwięku*, Studio Astropsychologii: Białystok 2009.
- Roney-Dougal S., *Tam gdzie nauka spotyka się z magią. Telepatia, jasnowidztwo, prekognicja, psychokineza naturalnymi zdolnościami umysłu?*, przeł. G. Gasparska, Amber: Warszawa 2003.
- Rytuał, dramat, święto, spektakl. Wstęp do teorii widowiska kulturowego*, red. J. MacAloon, przeł. K. Przyłuska-Urbanowicz, Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego: Warszawa 2009.
- Sedlak W., *Homo electronicus*, Continuo: Radom 2005.
- Sedlak W., *Hipnoza-telepatia-biofizyka*, „Zeszyty Naukowe KUL” 4, 1970.
- Sedlak W., *w pogoni za nieznanym*, Continuo: Radom 2002.
- Sheldrake R., *Nowa Biologia. Rezonans morficzny i ukryty porządek*, przeł. M. Filipczuk, Virgo: Warszawa 2013.
- Strassman R., *DMT. Molekuła duszy. Rewolucyjne badania w dziedzinie biologii doświadczeń mistycznych i z pogranicza śmierci*, przeł. M. Lorenc, Illuminatio: Białystok 2012.
- Starc R., *Leczenie bioenergią według metody Zdenka Domančića*, przeł. M. Fon, E. Gojun, Nuntius: Gdynia 2013.
- Teoretyczne podstawy przyrodznawstwa – Bioelektroniczna koncepcja Włodzimierza Sedlaka*, red. M. Z. Pulinowa, S. Pytla, Polskie Towarzystwo Geograficzne: Sosnowiec 2006.
- Turner V., *Antropologia widowiska*, przekł. M. i J. Dziekanowie, Volumen: Warszawa 2008.
- Turner V., *Gry społeczne, pola i metafory*, przeł. W. Usakiewicz, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego: Kraków 2005.
- Turner V., *Proces rytualny. Struktura i antystruktura*, przeł. E. Dżurak, Państwowy Instytut Wydawniczy: Warszawa 2010.
- Van Gennep A., *Obrzędy przejścia*, przeł. B. Biały, Państwowy Instytut Wydawniczy: Warszawa 2006.
- Wacław Szpakowski 1883-1973. Linie rytmiczne*, red. E. Łubowicz, Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu: Wrocław 2015.
- Wilczek F., *Piękne pytanie. Odkrywanie głębokiej struktury świata*, przeł. B. Bieniok i E. L. Łokas, Prószyński Media: Warszawa 2016.

- Zambrzycki M., *Homo Bioelektromimeticus. System pojęć i hipotez modelowych*, „Studia Gdańskie” 32, 2013.
- Zon J., *Bioelektromagnetyka i etyka. Niektóre kwestie moralne związane ze skażeniem elektromagnetycznym środowiska*, „Ethos” 7, 1-2 (25-26)/1994.
- Zon J., *Postulaty pod adresem ekokonsumpcji wynikające z obecnego stanu wiedzy w zakresie bioelektromagnetyki*, „Człowiek i Przyroda” 4, 1996.
- Zukav G., *Tańczący mistrzowie Wu Li*, przeł. T. Hornowski, Illuminatio Łukasz Kierus: Białystok 2015.

Zasoby internetowe

- Brave Festival: [Ⓧ bravefestival.pl](http://bravefestival.pl)
- European Coalition Against Covert Harassment: [Ⓧ eucach.org](http://eucach.org)
- Fundacja Davida Lyncha: [Ⓧ davidlynchfoundation.org](http://davidlynchfoundation.org)
- Fundacja Harmonicznej Fali: [Ⓧ fhf.org.pl](http://fhf.org.pl)
- Global Peace Project: [Ⓧ globalpeaceproject.net](http://globalpeaceproject.net)
- Mind Control World Catch: [Ⓧ mindcontrol.se](http://mindcontrol.se)
- Stowarzyszenie STOPZET. Stop zorganizowanym elektronicznym torturom: [Ⓧ stopzet.org](http://stopzet.org)
- Strona poświęcona eksperymentowi intencjonalnemu: [Ⓧ theintentionexperiment.com](http://theintentionexperiment.com)
- Stop Electronic Weapons. Stop Gang Stalking: [Ⓧ stopeg.com](http://stopeg.com)
- World Peace Group: [Ⓧ worldpeacegroup.org](http://worldpeacegroup.org)

Streszczenie

Artykuł prezentuje potencjalne korzyści poznawcze i arteterapeutyczne płynące z uznania za odpowiadający rzeczywistości model człowieka kwantowego. Proponowany model *Homo electronicus* został ujęty w kontekście klasycznego pola badań antropologii kulturowej dotyczącego magii, rytuału i święta.

Słowa kluczowe: antropologia, arteterapia, święto, Homo electronicus, efekt placebo

Summary

The Benefits Arising from the Recognition of the Quantum Human

The article presents the potential cognitive and art therapeutic benefits arising from the recognition of the quantum human model. The proposed model, *Homo Electronicus* is contextualised within the classical field of cultural anthropology studies on magic, ritual and holiday.

Keywords: anthropology, art therapy, holiday, Homo electronicus, placebo effect